

ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE A PRAKTYKA

Na przykładzie badań nad językowym obrazem świata

ZAŁOŻENIA

Badania w ramach językowego obrazu świata i kultury (JOSiK) oparte są na językoznawstwie i kulturoznawstwie oraz spełniają warunki badań empirycznych. Metody spekulatywne wykluczone zostają z badań w ramach JOSiK.

(s. 37)

EMPIRIA A SPEKULACJA

- × „Opisy te (...) są też najbardziej nacechowane emocjonalnie, o czym świadczą zawołania: „O, niepojęta to katusza!; O, biedni grzesznicy!; Kto pojmie jego boleść? Jak strasznie cierpiał Jezus przy biczowaniu”.” (s. 594)
- × „Niewątpliwie najistotniejszy element tych opisów stanowią promienie” (s. 598)

EMPIRIA A SPEKULACJA

× „Jan Machniak napisał: ‘Wizje wyobrazeniowe Jezusa bazowały na bardzo plastycznej wyobraźni, zdolnej odtworzyć najdrobniejsze szczegóły obrazu pojawiającego się w świadomości’. Zrekonstruowane tu obrazy zdają się jednak przeczyć tej tezie, pokazując raczej schematyczność, stereotypowość widzianych obrazów” (s. 599)

ZAŁOŻENIA

Interesują nas z tego punktu widzenia tylko te cechy i właściwości, które czynią dany tekst typowym obiektem wypowiedzi danej subkultury lub kultury narodowej. Nie jest istotne tutaj, co konkretny autor ma do powiedzenia swoim szczególnym stylem, sposobem wypowiedzania się itp., lecz to, co w konkretnej i jednorazowej wypowiedzi wskazuje na ogólne i typowe cechy dla danej subkultury lub kultury narodowej. (s. 37)

CECHY OGÓLNE A PARTYKULARNE

- × „Materiałem do analizy są oryginalne teksty epistolarne z lat 1999 – 2004, nadesłane tradycyjną drogą pocztową przez ludzi młodych, w wieku od 15 – 30 lat.” (s. 355)
- × „Autobiograficzne opisy nawróceń (...) wykazują – niezależnie od odrębności ludzkich historii – daleko idące podobieństwa” (s. 361)

ZAŁOŻENIA

Podstawą badań w ramach JOSiK jest obiektywność, czyli intersubiektywna sprawdzalność oraz falsyfikowalność wypowiedzi naukowych. Wypowiedzi muszą być wolne od sprzeczności, pełne i eksplicytne.

(s. 38)

INTERSUBIEKTYWNA SPRAWDZALNOŚĆ

× „Należy również odnotować relacje, według których nawrócenie jest wydarzeniem gwałtownym, momentalnym, traktowanym jako cud:

+ ‘Chciałam powiedzieć wszystkim, że to właśnie Bóg uczynił cud wyciągając z grzechów takiego grzesznika jak Ja’.”

INTERSUBIEKTYWNA SPRAWDZALNOŚĆ

× „ Do wyekscerpowania z tekstu „Dzienniczka” opisów objawień posłużyły jedynie specyficzne konstrukcje składniowe. Są nimi m.in. zdania rozpoczynające opis, w których podmiotem jest Faustyna, orzeczeniem czasownik odwołujący się do zmysłu wzroku, a jego dopełnieniem nazwa własna osoby z zaświatów” (s. 592)

ZAŁOŻENIA

Istotne jest ukierunkowanie na komunikatywną oraz kulturową funkcję języka i tekstu. Teza: każda komunikacja opiera się na zjawiskach semiotycznych. Empiryczna nauka o tekstach oznacza koncentrację na materiale tekstowym oraz na komunikatach jako obiektach i przedmiotach badań. (s. 38)

KONCENTRACJA NA MATERIALE TEKSTOWYM

× „Materiałem do analizy są oryginalne teksty epistolarne z lat 1999 – 2004, nadesłane tradycyjną drogą pocztową przez ludzi młodych, w wieku od 15 – 30 lat.” (s. 355)

ZAŁOŻENIA

Wyniki badań w ramach JOSiK powinny być oparte na empirii. Postulatami metodologicznymi są więc empiryczność i teoretyczność. (s. 38)

× EMPIRYCZNOŚĆ:

- + Hipotezy można falsyfikować (nie weryfikować) za pomocą intersubiektywnie zebranych danych.
- + Hipotezę uważa się za sprawdzoną jeśli oprze się ona próbom falsyfikacji.

× TEORETYCZNOŚĆ:

- + Każde badanie musi być oparte na teorii, która dopiero ukierunkowuje sposób i kierunek analiz.

EMPIRYCZNOŚĆ

× Przykład

- + *Hipoteza:* „Schemat opowiadania o nawróceniu obejmuje trzy podstawowe części, nieomal bez wyjątku odpowiadające naturalnej chronologii wydarzeń” (s. 357)
- + *Potwierdzenie:* „Wrażenie powtarzalności wynika nie tylko z naturalnego, linearnego następstwa wydarzeń (i trójdzielnego, nie podlegającego redukcji schematu: *przed nawróceniem – moment przemiany – po nawróceniu*).

TEORETYCZNOŚĆ

× „W tej pracy jednak nie teologiczne rozważania są podstawą czynionych analiz (choć ją wspierają). Jej celem jest pokazanie językowego obrazu doświadczanych przez św. Faustynę wizji przez przedstawienie środków językowych (...)” (s.592)

ZAŁOŻENIA

Analizy powinny odpowiadać na pytanie: *kto mówi co, dlaczego jak i z jakim efektem, do kogo?*.

KLUCZOWE PYTANIA DLA ANALIZY

× „Podstawowym celem niniejszego szkicu czynię odtworzenie struktury listownej opowieści o nawróceniu z uwzględnieniem charakterystycznych składników obrazu świata wewnętrznej przemiany” (s. 357)

ZAŁOŻENIA

Obszary nauki o tekstach i kulturze, które opierają się na interpretacji zostają wykluczone z empirycznej nauki o kulturze, a zatem z JOSiK.

× Analiza:

- + Rejestracja/ uchwycenie obiektywnych (czyli intersubiektywnych i kolektywnych) cech właściwości obiektu;

× Interpretacja:

- + Rekonstrukcja nieznanych decyzji prowadzących do danego wydarzenia

ANALIZA A INTERPRETACJA

- × „Owa wewnętrzna przemiana [nawrócenie] bywa przeżyciem na tyle istotnym, że rodzi potrzebę wypowiedzenia doświadczeń, podzielenia się nimi z drugim człowiekiem.” (s. 355)
- × „Liczebność listów dotyczących nawrócenia skłania do refleksji na temat intencji, towarzyszących ich powstawaniu.” (s. 366)
- × „List kierowany do zespołu redakcyjnego, wypełnia zatem tę lukę [brak odpowiedniego rozmówcy w najbliższym otoczeniu], zaspokaja potrzebę kontaktu.” (s. 366)

ANALIZA A INTERPRETACJA

- × „Istotnym momentem tej części opowiadania jest zrozumienie nieprawości własnych czynów” (s. 358)
- × „Autorzy niektórych listów deklarują współpracę z osobowymi mocami zła, aż po świadome poddawanie się ich wpływom” (s. 358)
- × „Podjęcie decyzji o nawróceniu wiąże się zwykle z bodźcem w postaci znamienego wydarzenia, które pomaga osobie świadomej własnej słabości rozpocząć proces wewnętrznej przemiany” (s. 359)
- × „Niezależnie od ludzkich starań, nawrócenie przypisywane jest konsekwentnie interwencji Boga” (s. 359)

ZAŁOŻENIA

Odbiorca decyduje o kryteriach rozumienia tekstu, a przez to o jego sensowności. W wypadku tekstów i innych manifestacji znakowych sensowność ta jest zawsze zagwarantowana, co wynika z ich usytuowania w systemie kultury. (s. 38)

ZAŁOŻENIA

„Intuicja językowa badacza” nie jest (i nie może być) zatem żadnym kryterium metodologicznym lub teoretycznym (może być jedynie podstawą do postawienia wstępnej hipotezy). Nie jest zwłaszcza wtedy, gdy możliwe jest zasięgnięcie opinii populacji, czyli w badaniach współczesnego języka. (s. 39)

INTUICJA BADACZA

× „(...) teraz dominują obrazy Bożego działania, Boże aktywności: *Jezus zaczął dotykać mego serca; Jezus powoli zaczął mnie wydobywać z tego bagna (...)*” (s. 359-360)

× „W potocznym i najbardziej rozpowszechnionym rozumieniu terminu *mistyka*, to właśnie objawienia, wizje i inne niezwykle doświadczenia życia duchowego stanowią podstawę do uznania kogoś mistykiem” (591)

+ *Przypis*: Twierdzenie takie wysuwam na podstawie przeprowadzonych badań nad terminem *mistyka* (...)

INTUICJA BADACZA

× [komentarz do dużej obecności deminutywów]
„Może to świadczyć o tym, że autorce bardzo zależało, by podkreślić fakt, iż objawiający się jej Jezus jest dzieckiem, a może to też świadczyć o jej afektywnym stosunku do Jezusa jako dziecka wpływającym z ogólnego sposobu zwracania się do dzieci bądź mówienia o dzieciach w ogóle” (s. 596)

DYGRESJA

W odniesieniu do wykorzystywania definicji słownikowych:

Powstaje bowiem pytanie: na ile mamy do czynienia z obrazem świata, a na ile z obrazem języka lingwistów?. (s. 39)

ZA TYDZIEŃ

A. Pawłowski: *Empiryczne i ilościowe metody badań wobec naukowego statusu współczesnego językoznawstwa.*

[w:]

P. Stalmaszczyk (red): *Metodologie współczesnego językoznawstwa. Filozoficzne i empiryczne problemy w analizie języka,* Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2010

BIBLIOGRAFIA

Tekst omawiany:

J. Anusiewicz, A. Dąbrowska, M. Fleicher: *Językowy obraz świata i kultura. Projekt koncepcji badawczej*. „Język a kultura” t. 13.

Przykłady:

artykuły z publikacji: S. Mikołajczak (red.): *Język religijny dawniej i dziś. Materiały z konferencji. Poznań 24 – 26.04.2006” tom III:*

- + K. Czarnecka: *Obraz nawrócenia w listach do czasopisma „Miłujcie się!”* (s. 355 – 362)
- + I. Rutkowska: *„Wtem ujrzałam Pana...” – językowy obraz objawień Jezusa w „Dzienniczku” św. Faustyny Kowalskiej* . (s. 592 – 600)